

АСПЕКТИ НА ПРОЕКТНОТО ФИНАНСИРАНЕ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В БЪЛГАРИЯ

ASPECTS OF PROJECT FINANCING FOR STIMULATING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN BULGARIA

Мария Илчева
Maria Ilcheva

Великотърновски университет „Св. св Кирил и Методий“
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo

Abstract: The dynamics of social enterprise development in Bulgaria and the need of combining various financial sources is pushing ahead the use of flexible strategies to secure access to funding. The current report is reviewing the role and contribution of project financing for the development of social enterprises in order to increase their competitiveness and maximize their social impact. The research is focusing on the impact generated by project financing at organizational and community level as well as reviewing the opportunities to foster social entrepreneurship in the rural areas in Bulgaria. The research methodology includes analyses of the project funding and opportunities to finance social enterprises within the European social fund. A special focus is placed on the available project funding within the community led local development approach which is applied through Local initiative groups that can be used for social entrepreneurship and social innovations in the rural areas.

Keywords: social entrepreneurship; project financing; financial instruments.

ВЪВЕДЕНИЕ

Социалното предприемачество е признато като ключов елемент на европейския социален модел, но в последните години придобива още по-голяма важност като ефективен инструмент за справяне с нарастващите социални и икономически предизвикателства. Това, което прави социалното предприемачество уникално, в условия на глобална криза, е, че действа с фокус върху нуждите на най-уязвимите групи от обществото, като успява да постига висок социален ефект чрез прилагане на гъвкави бизнес модели. Социалните предприятия могат да се разглеждат с две измерения – от една страна, те допринасят за адресиране на днешните ключови социални предизвикателства – нарастваща бедност, социално изключване и безработица, а от друга – те запълват съществуващи ниши от предоставяне на услуги от общ интерес. Редица изследователи потвърждават, че социалните предприятия създават добавена стойност чрез подкрепа на местните общности и генериране на социален ефект за цялото общество (Borzaga and Defourny, 2001).

Социалните предприятия функционират в постоянна динамика, водени от своята кауза и бизнес предизвикателства. Това налага прилагане на разнородни финансови инструменти и адаптивност по отношение на външната среда и институционалната екосистема. Традиционно финан-

совите инструменти и по-специално публичното финансиране се възприемат като ключов елемент на институционалната екосистема за развитие на социалното предприемачество. Според анализ на Експертната група по социално предприемачество към ЕК важно условие, свързано с необходимостта от финансови ресурси, се отнася до особеностите на социалните предприятия от средства в различните стадии на тяхната еволюция и развитие, като в отделни фази достъпът до финансови ресурси е доста ограничен или изцяло липсват възможности за достъп подходящо финансиране (GECES Working group, 2016). Добра практика при използване на европейските структурни и инвестиционни фондове за осигуряване на финансов ресурс за сектора на социалната икономика са два типа интервенции – първата е пряк достъп до безвъзмездно финансиране за реализация на определен проект и втората е използване на безвъзмездното финансиране за изграждане на екосистема за развитие на социални предприятия (Ilcheva, 2019). Публичното финансиране традиционно се насочва към социални предприятия за осигуряване на заетост или проекти в подкрепа на социалното включване и борба с бедността и дискриминацията, което е ключова дейност на социалната икономика.

В края на 2018 г. в България е приет Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика, който е първи по рода си, уреждащ изцяло нови обществени отношения в сферата на социалното предприемачество (Law on enterprises of social and solidarity economy, 2018). Законът дава определение за социалната и солидарната икономика като форма на предприемачество, насочена към една или няколко социални дейности и/или социални цели, осъществявани от предприятия, вкл. чрез производство на различни стоки или предоставяне на услуги в сътрудничество с държавните или местните органи или самостоятелно. Друго огромно предимство на закона дава глава втора, където са регламентирани субектите на социалната и солидарната икономика. Законът дефинира като субекти на социалната и солидарната икономика кооперациите, юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественнополезна дейност и социалните предприятия, които мога да бъдат два типа – социалните предприятия от клас А и клас А+.

Целта на настоящия доклад е чрез емпирично изследване на данни за предоставено финансиране от европейски структурни фондове и национални програми за социални предприятия, в това число и общински социални предприятия, да се потвърди ключовата роля на публичното и проектното финансиране за започване и развитие на социални предприятия в България. Използваният метод е чрез проучване на всички регистрирани социални предприятия в публичен Регистър на социалните предприятия (общо 29 социални предприятия, вписани в регистъра към 06.03.2021 г.) (Registry of social enterprises, viewed, 2021) и получената безвъзмездна помощ по различни програми и проекти, видима от Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България (ISMO, 2021). Анализът показва, че проектното финансиране и безвъзмездната помощ главно от европейските структурни и инвестиционни фондове са основен двигател за създаване на нови социални предприятия, както и за развитие на нови услуги или пазари от действащи социални предприятия. Допълнителен аргумент е фактът, че 95% от създадените и действащи общински социални предприятия (Ilcheva, 2020) са създадени с грантово финансиране от ЕСИФ. Като част от доклада се изследва и ролята на проектното финансиране за развитие на социалното предприемачество в селските райони, където ресурсите за предприемаческа дейност са доста ограничени.

Възможности за финансиране на социално предприемачество

През настоящия програмен период 2014–2020 г. основен източник за финансиране на социални предприятия в България е Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, приоритетна ос 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“, по-конкретно чрез процедурата „Развитие на социалното предприемачество“. Целта на процедурата е да се улесни достъпът до заетост и да се осигури подкрепа за социалното включване на уязвими групи чрез създаване на подходящи условия за тяхната професионална интеграция. Дейностите трябва да са насочени към осигуряване на подкрепа за създаване на нови и разширяване дейността на вече съществуващи социални предприятия, специализирани предприятия и кооперации на хора

с увреждания във връзка с осигуряване на заетост. С общ бюджет от 15 000 000 лева, осигурени от Европейския социален фонд, са подкрепени над 150 проекта на социални предприятия, работодатели, специализирани предприятия на хора с увреждания, кооперации на хора с увреждания, общини, доставчици на социални услуги и неправителствени организации.

ОП „Развитие на човешките ресурси“ има за цел да допринесе за изпълнението на две от целите на Стратегията на Съюза за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж и постигането на икономическо и териториално сближаване, както и за целите на стратегия „Европа 2020“, свързани с трудовата заетост, борбата с бедността и социалното изключване. Анализът на проектното финансиране за социални предприятия показва, че в рамките на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2014–2020“ съществуват още няколко целеви процедури за финансиране на социални предприятия, като (Operational programme Human resource development, 2021):

- BG05M9OP001-2.081 – „Социални предприятия за лицата с психични разстройства и интелектуални затруднения“. Целта на операцията е да се осигурят ресурси и финансиране за организиране на дейности за създаване на защитена работна среда на принципа на социалните предприятия, насочени към лицата с психични разстройства и интелектуални затруднения, които имат нужда от подкрепа за самостоятелен живот и социално включване. Тази схема има ясни ограничения по отношение на лицата, които да бъдат включени в защитена работна среда, в рамките на действащи социални предприятия.
- BG05M9OP001-2.086 – „Професионална интеграция на младежи от резидентни услуги и услуги в общността“. Операцията е насочена към включване на пазара на труда на младежи в риск, вкл. с увреждания, настанени в резидентни услуги и от общността. Целта е чрез социална и професионална интеграция, наставничество и обучение да се създадат предпоставки за развитието на младежите и включването им в обществото. Финансирането по тази схема се използва от социалните предприятия за създаване на заетост и развитие на умения сред младежи от целевата група, които впоследствие да намерят трайна заетост в социалното предприятие.
- BG05M9OP001-2.082 – „Личностно развитие на лицата с психични разстройства и интелектуални затруднения“. Общата цел на операцията е да допринесе за по-пълноценната подкрепа и социалното включване на лицата с психични разстройства и интелектуални затруднения, ползващи резидентна грижа, вкл. в специализираните институции чрез реализиране на мерки в посока социално включване чрез формиране на умения за самостоятелност, личностно развитие и др. Чрез изпълнението на дейностите по процедурата се цели и разширяване на възможностите за подобряване качеството на живот на лицата с психични разстройства и интелектуални увреждания, настанени в резидентни услуги. Осигуряването на достъпни, висококачествени и устойчиви услуги е един от ефективните инструменти за подобряване качеството на техния живот, както и за тяхното пълноценно включване в обществото.

Други източници за финансиране на инициативи в социалната икономика и подкрепящи социалните иновации са програмите за териториално сътрудничество (ПТС), които също предлагат разнообразни възможности за финансиране на социалното предприемачество. В ПТС „Гърция–България 2014–2020“ една от тематичните цели и инвестиционен приоритет е „Увеличаване на капацитета на социалните предприятия в трансграничния регион“. Дейностите, за които бенефициентите могат да кандидатстват, са свързани с:

- Подпомагане създаването и функционирането на социални предприятия, които предоставят иновативни решения и популяризират пазара на труда и социалните услуги сред населението от трансграничния регион;
- Подпомагане на социалния „франчайзинг“, в т.ч. обмяна на бизнес модели между различни социални предприятия.

За финансиране на проекти за социално предприемачество за заетост в селските райони могат да бъдат използвани финансови ресурси от стратегиите за водено от общностите местно развитие (ВОМР), които се реализират чрез много фондови стратегии на местни инициативни групи

(МИГ). Европейската комисия счита, че ВОМР може да бъде полезен инструмент за овластяване на местните общности, вкл. групи в неравностойно положение, за подобряване на институционалния капацитет на местните заинтересовани страни и специално на НПО и за предизвикване на социални иновации на местно равнище. В контекста на ВОМР може да се насърчава развитието на социално предприемачество и инициативи за социално включване, като по този начин се подпомогне постигането на европейското териториално сътрудничество, което е основна цел на кохезионната политика на ЕС. В селските райони и малките населени места социалните предприятия изпълняват обществена функция да запълнят нуждата от местни услуги, които не се предлагат от други доставчици поради липса на пазарни стимули, както и са основен източник на заетост за групите в неравностойно положение.

Анализът на действащите 62 местни инициативни групи на територията на Р България показва, че 34 изпълняват стратегии с общо 116 мерки с финансиране от ОПРЧР 2014-2020 (Operational programme Human resource development, 2021). Широко застъпени в стратегиите за ВОМР са дейности за изпълнение на Инвестиционен приоритет 4 – Развитие на социалната икономика и подкрепа за социалните предприятия, като в общо 8 стратегии са разписани приоритети за подкрепа на социалната икономика. Конкретни възможности за финансиране на социални предприятия на територията на общини от селските райони са следните:

- МИГ „Лясковец – Стражица“ – мярка МИГ05 „Насърчаване развитието на местна социална икономика и нови работни места в социални предприятия“ от стратегията за ВОМР на МИГ „Лясковец – Стражица“;

- МИГ „Дряново – Трявна – в сърцето на Балкана“ – мярка ОП РЧР 04 „Развитие на социална икономика на територията на общините Дряново и Трявна“. Мярката се финансира по Приоритетна ос 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“, Инвестиционен приоритет 4 „Насърчаване на социалното предприемачество и на професионалната интеграция в социалните предприятия и насърчаване на социалната и солидарна икономика с цел улесняване на достъпа до заетост“. Дейностите по настоящата мярка са насочени към улесняване достъпа до заетост и осигуряване подкрепа за социалното включване на уязвими групи чрез създаване на подходящи условия за тяхната професионална интеграция в сферата на социалната икономика, чрез създаване на нови или развитието на съществуващи социални предприятия.

- МИГ „Павликени – Полски Тръмбеш“ – мярка МИГ 05 „Насърчаване на социалното предприемачество за заетост на уязвими групи на пазара на труда“;

- МИГ – „Троян, Априлци, Угърчин“ осигурява финансиране на проекти за социални предприятия по мярка 4 „Социална икономика“. Финансира се подкрепа за дейността на социални предприятия, специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания във връзка с осигуряване на заетост;

- Сдружение МИГ „Котел, Сунгурларе и Върбица“ финансира проектни предложения по мярка 002-4 „Насърчаване на социалното предприемачество и на професионалната интеграция в социалните предприятия и насърчаване на социалната и солидарна икономика с цел улесняване на достъпа до заетост“. Целите на процедурата са: подкрепа за дейността на социални предприятия, специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания във връзка с осигуряване на заетост;

- МИГ „Струма – Симитли, Кресна и Струмяни“ финансира проектни предложения по мярка 2.4. „Развитие на социалното предприемачество“. Подкрепата е насочена основно към създаване на възможности за заетост и професионална интеграция в социалните предприятия на хората с увреждания и други представители на рисковите групи като важна предпоставка за намаляване на бедността и риска от социално изключване на територията на МИГ „Струма – Симитли, Кресна и Струмяни“.

- МИГ „Долни чифлик и Бяла“ обяви прием на проектни предложения по мярка 4. „Развитие на социалното предприемачество“. Основната цел на мярката е да се улесни достъпа до заетост и да се осигури подкрепа за социално включване на уязвимите лица на територията на местната

инициативна група чрез насърчаване на социалното предприемачество и създаване на подходящи условия за тяхната професионална интеграция в сферата на социалната икономика.

- МИГ „Раковски“ – мярка „МПО2/ИП4 – Насърчаване на социалното предприемачество и на професионалната интеграция в социалните предприятия и насърчаване на социалната и солидарна икономика с цел улесняване на достъпа до заетост“.

Стратегиите за водено от общностите местно развитие чрез прилагането на многофондово финансиране представляват многофункционален инструмент за икономическо, териториално и социално сближаване на регионите, но в същото време имат ключова роля за насърчаване на социалното предприемачество в селските райони. В резултат на проектното финансиране са създадени и подкрепени над 21 социални предприятия, които приоритетно развиват дейност и предоставят нови услуги в общини от селските райони.

Анализ на проектното финансиране за подкрепа на социални предприятия

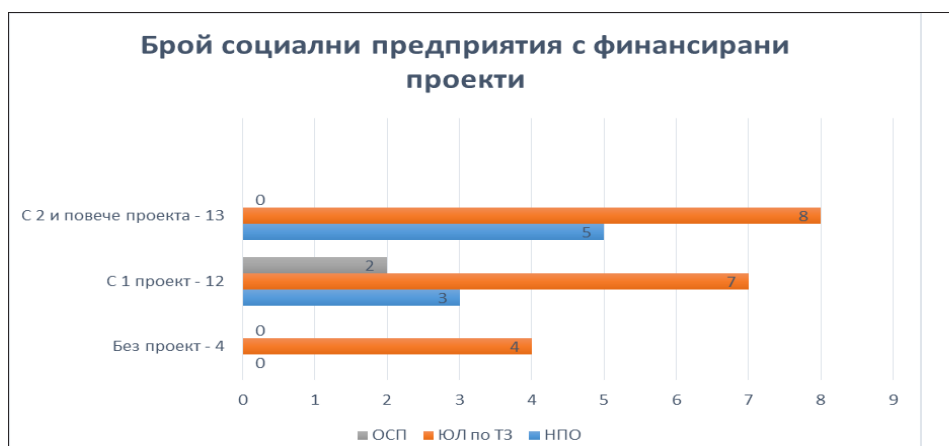
В рамките на извършеното проучване са анализирани данни за достъп до проектно финансиране на 29 социални предприятия, които са регистрирани в публичния Регистър на социалните предприятия в България и които съгласно нормативните изисквания покриват критериите за социално предприятие. Задължителен компонент на изследването е юридическата форма на регистрираните социални предприятия, която в голяма степен определя и достъпа до различни източници на финансиране, в това число до проектно финансиране. Разпределението на регистрираните социални предприятия по юридическа форма е показано на фиг. 1.

Фиг. 1. Регистрирани социални предприятия по юридическа форма

Анализът показва, че 16 (или 55%) от вписаните в регистъра социални предприятия действат като юридически лица по Търговския закон, като най-предпочитана е правната форма на еднолично дружество с ограничена отговорност (ЕООД). В анализа присъстват две общински социални предприятия, въпреки че според проучвания на общинската социална икономика действащите общински социални предприятия в България са 72 (Ilcheva, 2020). От 11 регистрирани социални предприятия като юридически лица с нестопанска цел пет са регистрирани като фондации и шест – като сдружения, като за нуждите на анализа това няма влияние върху възможностите за достъп до проектно финансиране.

От направения анализ става ясно, че 86%, или 25 от регистрираните социални предприятия, имат финансирани проекти по различни оперативни и национални програми, тоест може да се направи изводът, че проектното финансиране има важна роля при стартиране и развитие на нови услуги за социалните предприятия. На фиг. 2. е илюстрирана тенденцията за преобладаващ брой социални предприятия с финансирани 2 и повече от два проекта, тоест 13 от регистрираните социални предприятия са получили достъп до повече от 1 проектна възможност.

Фиг. 2. Регистрирани социални предприятия с финансирани проекти

Основният източник на проектно финансиране в рамките на анализа е Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ с описаните схеми за безвъзмездна финансова помощ, ориентирани към социалното предприемачество и заетостта, както и специфична подкрепа за социални предприятия за лица с психични разстройства и интелектуални затруднения. Прави впечатление, че шест регистрирани социални предприятия, които като юридическа форма са търговски дружества, са получили финансиране по схема за преодоляване недостига на средства и липсата на ликвидност, настъпили в резултат от епидемичния взрив от COVID-19, с безвъзмездна финансова помощ до 10 000 лева от Оперативна програма „Иновации и конкурентноспособност“.

Финансиране на социално предприемачество по национални програми

Фонд „Социална закрила“ на МТСП реализира своята дейност по финансиране на целеви социални програми и проекти в областта на социалното включване и социалните услуги, извършвани от общините, физически лица, регистрирани по Търговския закон, и юридически лица. Средства от Фонда се отпускат и за социални помощи и изграждане на нова, реконструкция и модернизация на съществуваща материална база за предоставяне на социални услуги. Проектите се финансират в две направления. По Компонент 1 се осигуряват средства за закупуване на оборудване и/или обзавеждане или за строително-монтажни/ремонтни дейности на материалната база за социални услуги. Компонент 2 е насочен към подкрепата на социални предприятия при изграждане на партньорства, обмяна на опит и популяризиране на добри практики (Fund for social protection within MLSP, 2021).

Фонд „Социална закрила“ финансира проекти, свързани със социалното включване и подобряване качеството на живот на посочените целеви групи и създаващи възможност за: предоставяне на нов вид социални услуги в общността; подобряване условията на живот в специализираните институции, в т.ч. и материалната база; подобряване условията на живот на лица в риск; деинституционализация на социалните услуги; подкрепа в кризисни, извънредни ситуации и положения.

Друг публичен източник на финансиране за социално предприемачество е процедурата за финансиране на проекти за създаване на Центрове за защитена заетост, която ежегодно се обявява от Агенцията за хората с увреждания. За финансова подкрепа могат да кандидатстват специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания, трудово-лечебни бази, както и всяка организация, регистрирана по действащото законодателство, която има желание да създаде Център за защитена заетост, отговарящ на чл. 52 от Закона за хората с увреждания (Law on people with disabilities, 2019), а именно: Център за защитена заетост е механизъм в подкрепа на трудовата интеграция на хора с множество трайни увреждания с цел осигуряване на условия за извършване на продуктивна дейност, платена работа и предоставяне на персонални подкрепящи услуги.

Максималният размер на безвъзмездната помощ е до 300 000 лева, които могат да се използват за инвестиционни разходи – до 35% от общата стойност на проекта, разходи за възнаграждения, както и разходи за финансови стимули за наетите хора с увреждания (Methodology for financing of projects for sheltered job centers, 2021).

Финансови инструменти за социални предприятия

Финансовите инструменти, които предоставят комбинирано финансиране или заеми за социални предприятия, са съвсем нови на финансовия пазар в България, като тяхната поява се активизира след осигуряване на публичен ресурс през фондовете за рискови капитали или осигуряване на гаранции в рамките на ЕСИФ. В България действат няколко финансови инструмента с европейско финансиране за подкрепа създаването и развитието на социални предприятия. Финансовите инструменти комбинират безвъзмездна помощ с нисколихвен кредитен ресурс, като инвестиционният им фокус е върху стартиращи и развиващи се социални предприятия.

Табл. 1. Финансови инструменти за социални предприятия

Финансови посредници	Вид на финансирането	Инвестиционен фокус	Източник на финансиране
СИС Кредит АД	Заем/гаранция	Всички сектори, стартиращи и развиващи СП	Структурни фондове/ Национални източници
Микрофонд АД	Заем/гаранция	Всички сектори, стартиращи и развиващи СП	Структурни фондове/ Национални източници
Първа инвестиционна банка	Заем/гаранция	Всички сектори, стартиращи и развиващи СП	Структурни фондове/ Национални източници

От средата на 2018 г. фондация „Микрофонд“ предоставя заеми за социални предприятия, като средствата се отпускат с помощта на финансовия инструмент „Микрокредитиране със споделян риск“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2014 – 2020 г.“, финансиран със средства от ЕСИФ и управляван от Фонд мениджър на финансови инструменти „България“ ЕАД. Кредитите са в размер до 25 000 евро и се отпускат на съществуващо или стартиращо социално предприятие, което предлага продукт или услуга, които имат социална възвръщаемост, като едновременно с това постига измеримо и положително социално въздействие. Условието за достъп до кредитите са значително облекчени, като фиксираният лихвен процент е от 2.9% – 4.35% за целия период на заема, срокът за погасяване на заема е до 120 месеца, а като обезпечение могат да се използват поръчителство и залог (Microfund Foundation, 2021).

Този финансов инструмент осигурява сериозна подкрепа за бизнес начинания на стартиращите и социалните предприятия, както и в подкрепа на цялостната политика на държавата по отношение на пазара на труда. Основна цел на инструмента е да се подобри достъпът до финансиране на малките предприятия и на лицата от уязвимите групи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В резултат на направеното проучване се налага изводът, че социалните предприятия в България разчитат в голяма степен на достъп до проектно финансиране, за да стартират стопанска дейност, да развиват нови услуги и нови пазари, както и да увеличават социалния ефект чрез създаване на заетост. Проектното финансиране има ключова роля при стартиране на общински социални предприятия, като с най-голям ефект е финансирането от процедура за подкрепа на социалното предприемачество като част от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“. Проектното финансиране по линия на водено от общностите местно развитие, което се предоставя чрез местни инициативни групи, е водещ фактор за създаване на социални предприятия в

селските райони, където нуждата от нови предприемачески инициативи и възможности за доходи и заетост е още по-ясно изразена.

През започващия програмен период 2021–2027 г. подпомагането чрез ЕСФ + ще е ключово за прилагането на Европейския стълб на социалните права, за създаването на работни места и справедливо и социално приобщаващо общество. Очакванията са чрез ЕСФ + и Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ да се продължи осигуряването на проектно финансиране за социално предприемачество в България. Основните елементи на споразумението по ЕСФ+ включват общ ресурс от 88 млрд. евро, като всяка държава членка трябва да направи алокация на поне 25% за насърчаване на социалното приобщаване на уязвими групи и поне 12.5% за целенасочени действия в подкрепа на младите хора (между 15 и 29 години), които не са в образование, обучение или заетост. През новия програмен период се очаква да действа и отделен пакет от 676 млн. евро за подкрепа на социалните иновации.

REFERENCES

- Borzaga, C. and Defourny, J. (ed.) (2001),** The Emergence of Social Enterprise, London : Routledge
- Ilcheva, M. (2019)** Social economy and social entrepreneurship – notions and fragmentary approbations“, publisher Faber, Veliko Tarnovo (in Bulgarian)
- Ilcheva, M. (2020)** Social economy in Bulgarian municipalities – scope, opportunities and challenges, published in Social-economic analyses (volume 2), Veliko Tranovo (p. 184–190)
- European social fund+**, viewed on 6th March 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_21_225
- Fund for social protection within MLSP**, viewed on 6th March 2021, <https://www.mlsp.government.bg/fond-sotsialna-zakrila>
- GECES Working group 1 (2016).** Subject Paper “Improving access to funding”, http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=9024_WG1
- Information system for management and observation of EU funds**, viewed on 6th March 2021, <https://eumis2020.government.bg/>
- Methodology for financing of projects for sheltered job centers**, viewed 6 March 2021, <https://ahu.mlsp.government.bg/portal/page/90>
- Microfund Foundation**, viewed on 6th March 2021, <https://www.mikrofond.bg/>
- Law on people with disabilities**, State gazette volume 105 from 18.12.2018 empowered on 01.01.2019
- Law on enterprises of social and solidarity economy**, State gazette, volume 91 from 2.11.2018
- Registry of social enterprises**, viewed 6 March 2021 <https://secprod.mlsp.government.bg/index.php?section=REG>
- Operational programme Human resource development 2014 – 2020**, viewed 6 March 2021, <https://esf.bg/>

За контакти:

Мария Илчева, доцент, доктор
Служебен адрес: В. Търново 5000, ул. „Арх. Георги Козаров“ № 1,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Стопански факултет
катедра „Социални дейности“
Ел. поща: m.ilcheva@ts.uni-vt.bg
